

Prof. dr hab. Józef M. Fiszer
Instytut Studiów Politycznych PAN
ul. Polna 18/20
00 – 625 Warszawa
Adres e-mail: fiszer@isppan.waw.pl
Tel.: 603-897-361

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO I ROZPRAWY HABILITACYJNEJ
PANI DOKTOR **Agnieszki Marii Bielawskiej** pt. *Koncepcje unii politycznej
niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej
(1990-2017)*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo
Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Poznań 2019, ss. 352.

I. Uwagi wstępne

Na wstępie niniejszej recenzji chciałbym przypomnieć, że Ustawa z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.) w artykule 16 wyraźnie stanowi, że „do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną” (ust. 1). Osiągnięciem naukowym, według tej Ustawy, może być dzieło opublikowane w całości, lub w zasadniczej części, albo jedno tematyczny cykl publikacji. Po drugie, osoba ta (habilitant/ka) jednocześnie powinna **wykazać się znaczącą działalnością naukową**, ale Ustawa ta nie precyzuje tego kryterium. Precyzuje je natomiast rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku (paragraf 3(2), 4 i 5) w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

Pani dr Agnieszka M. Bielawska (Habilitantka), w dniu 26 kwietnia 2019 roku wystąpiła z wnioskiem do Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego i nadanie Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o polityce. Jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazała wyżej wymienioną monografię pt. *Koncepcje unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990-2017)* oraz cykl 9

monotematycznych artykułów naukowych pod wspólnym tytułem „**Polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec**”.

W związku z powyższym, niniejsza recenzja składa się z sześciu części: 1 - uwagi wstępne, 2 - sylwetka Habilitantki, 3 - recenzja dorobku naukowego – „istotnej aktywności badawczej”, 4 - ocena merytoryczna i metodologiczna rozprawy habilitacyjnej oraz cyklu 9 monotematycznych artykułów naukowych, czyli osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego (w rozumieniu art. 16 ustawy o stopniach i tytule naukowym), 5 - ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej, 6 – konkluzje – wniosek końcowy.

Już na wstępie niniejszej oceny chciałbym wyraźnie podkreślić, że Pani dr Agnieszka M. Bielawska przedłożyła wymaganą przez Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki kompletną dokumentację, która jest niezbędna do obiektywnej oceny Jej dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej oraz do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. W tym również solidnie opracowany autoreferat i rozprawę habilitacyjną, – wspomnianą już monografię pt. *Koncepcje unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990-2017* i zestaw owych 9 monotematycznych artykułów naukowych, poświęconych różnym aspektom polityki europejskiej niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec, a także pozostałe najważniejsze publikacje naukowe po uzyskaniu w 2007 roku stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Stwierdzam, że dokumentacja ta i lektura dołączonych publikacji pozwoliła mi na sporządzenie niniejszej, obiektywnej recenzji dorobku naukowego Pani dr Agnieszki M. Bielawskiej.

II. Sylwetka Habilitantki

Pani dr Agnieszka M. Bielawska legitymuje się wykształceniem filozoficzno-politologicznym oraz wysokimi kwalifikacjami zawodowymi, niezbędnymi do pracy dydaktycznej i naukowo-badawczej. Po ukończeniu szkoły średniej podjęła studia wyższe na kierunku *filozofia* w Instytucie Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, które ukończyła z wyróżnieniem w czerwcu 2001 roku, broniąc pracę magisterską nt. *Jezus Chrystus u św. Augustyna i Marcina Lutera*, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Janusza Wiśniewskiego.

Po ukończeniu studiów magisterskich Agnieszka M. Bielawska otrzymała jednosemestralne stypendium – *Kontakt-Stipendium des DAAD* i studiowała na Uniwersytecie Poczdamskim w RFN. Następnie – jak czytamy w „autoreferacie” - od kwietnia do września

2002 r. przebywała na stypendium, przyznanym przez *Akademischen Auslandsamt* Uniwersytetu Poczdamskiego. Dzięki temu doskonalila na różnych kursach znajomość języka niemieckiego, nawiązywała kontakty naukowe i zbierała materiały do planowanej rozprawy doktorskiej.

W październiku 2003 roku mgr Agnieszka M. Bielawska rozpoczęła studia doktoranckie na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, które kontynuowała również w Collegium Polonicum w Słubicach. W czasie ich trwania ukończyła roczne studia podyplomowe z zakresu „administracja europejska” na Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege w Berlinie i na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W tym też czasie odbyła także praktykę w Urzędzie Miejskim w Słubicach w Biurze integracji Europejskiej i Realizacji Projektów. Ponadto uczestniczyła w seminarium dofinansowanym ze środków Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży, które zorganizowane było przez Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Mikuszowie i Hoch Drei e.V z Poczdamu (marzec 2004 r.).

W dniu 11 czerwca 2007 roku mgr Agnieszka M. Bielawska obroniła rozprawę doktorską nt. „Kościół rzymskokatolicki i ewangelicki w RFN wobec integracji Polski z Unią Europejską”, napisaną również pod kierunkiem profesora Janusza Wiśniewskiego i otrzymała stopień doktora nauk o polityce.

Dr Agnieszka M. Bielawska w czerwcu 2016 roku ukończyła kurs pt. „Kształcenie na odległość. Prowadzenie zajęć dydaktycznych na platformie Moodle”, co umożliwia Jej prowadzenie zajęć w formie e-learningu. Ma to duże znaczenie w obecnych pandemicznych czasach i w związku z tym zamkniętych uczelniach.

Po obronie doktoratu, dr Agnieszka M. Bielawska została zatrudniona na etacie adiunkta w Collegium Polonicum w Słubicach, gdzie pracowała w latach 2007-2008, a od 1 października 2008 roku do 30 września 2018 roku była zatrudniona na stanowisku adiunkta na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM. Od 1 października 2018 roku do dziś jest zatrudniona na tymże Wydziale na stanowisku starszego wykładowcy. Ponadto przez jeden semestr (październik 2008 r. - luty 2009 r.) prowadziła zajęcia dydaktyczne w Wyższej Szkole Biznesu w Gorzowie Wielkopolskim.

Prezentując sylwetkę naukową Habilitantki trzeba podkreślić Jej konsekwencję w rozwoju zainteresowań i badań dotyczących polityki europejskiej niemieckich partii chadeckich od momentu zjednoczenia Niemiec w 1990 roku do dnia dzisiejszego, które zaowocowały wartościowymi publikacjami naukowymi. Dzięki temu dr Agnieszka M. Bielawska jest znana w środowisku polskich politologów, a zwłaszcza niemcoznawców i europeistów

zajmujących się integracją Europy, działalnością Unii Europejskiej i polityką Niemiec na rzecz jej poszerzania i pogłębiania.

III. Recenzja dorobku naukowego – „istotnej aktywności badawczej”

Jak już wspominałem, zgodnie z art. 16, ust. 2 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, do postępowania habilitacyjnego może być dopuszczona osoba, która spełnia dwa zasadnicze kryteria. Po pierwsze, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora ma osiągnięcia naukowe, które **stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dziedziny naukowej**. Osiągnięciem naukowym, zgodnie z tą Ustawą, może być dzieło (książka) opublikowane w całości, lub w zasadniczej części, albo monotematyczny cykl publikacji naukowych. Po drugie, osoba ta musi się wykazać istotną działalnością naukową. W związku z tym niniejszym stwierdzam, że Pani doktor Agnieszka M. Bielawska spełnia obydwie te kryteria, a Jej dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych (tj. w latach 2007 – 2019) jest poważny i zasługuje na pozytywną ocenę tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym, a zwłaszcza jakościowym. Poza rozprawą habilitacyjną nt. *Koncepcje unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990-2017)* oraz cyklu 9 monotematycznych artykułów naukowych pod wspólnym tytułem „**Polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec**”, które szczegółowo zostaną omówione i ocenione w czwartej części niniejszej recenzji, obejmuje 1 monografię autorską, 1 monografię współautorską, 3 prace zbiorowe, których jest współredaktorką oraz 24 artykuły, w tym 5 napisanych we współautorstwie. W dorobku tym na szczególną uwagę zasługuje monografia pt. *Kościoty rzymskokatolicki i ewangelicki w RFN wobec pojednania polsko-niemieckiego oraz integracji Polski ze Wspólnotami Europejskimi i Unią Europejską*, opublikowaną w 2009 roku przez Wydawnictwo Adam Marszałek w Toruniu, ss. 307. Prawdopodobnie stanowi ona pokłosie obronionej w 2007 roku rozprawy doktorskiej pt. *Kościół rzymskokatolicki i ewangelicki w RFN wobec integracji Polski z Unią Europejską*, ale należy do nielicznych w Polsce opracowań na ten temat.

Dr Agnieszka M. Bielawska na swoim koncie naukowym posiada w sumie 39 opublikowanych pozycji. Są tutaj wspomniane monografie i rozdziały w pracach zbiorowych oraz artykuły opublikowane głównie w języku polskim i na łamach polskich periodyków naukowych, a tylko trzy wśród nich zostały opublikowane w językach obcych (angielskim i niemieckim). Stopień umiędzynarodowienia dorobku naukowego Habilitantki jest więc znikomy, *de facto* zerowy. Nie posiada bowiem ani jednej publikacji naukowej w

czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JRC) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERICH). Sumaryczny *impact factor* Habilitantki według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania wynosi 0 (zero). Co więcej, również liczba cytowań publikacji Habilitantki według bazy Web of Science (WoS) wynosi 0 (zero). Zerowy jest również indeks Hirscha. W tym miejscu podkreślam, że zgodnie z paragrafem 3(2), 4 i 5 *rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego*, przyjętego na podstawie art. 16 *ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, są to kardynalne kryteria oceny w obszarze nauk społecznych i zarazem istotne wymogi (warunki) w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych, stawiane kandydatowi/kandydadce do stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce. Wymogów tych *de iure* dr Agnieszka M. Bielawska nie spełnia.

Rozprawa habilitacyjna dr Agnieszki M. Bielawskiej oraz pozostałe publikacje pozwalają na wyodrębnienie aż siedmiu obszarów badawczych, dzięki czemu Jej dorobek naukowy jest zróżnicowany, poświęcony ważnym dla politologii i stosunków międzynarodowych tematom i problemom. Są to następujące pola badawcze: **polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec** (jest to główny obszar badawczy Habilitantki), **współczesne stosunki polsko – niemieckie, stanowisko Polski wobec reformy Unii Europejskiej, rozwój i nauczanie uniwersytetów europejskich, współpraca szkół wyższych w regionach przygranicznych, stanowisko polskiego i niemieckiego Kościoła rzymskokatolickiego oraz Ewangelickiego Kościoła Niemiec wobec integracji europejskiej oraz jej ideowych podstaw, rozwój greckiego społeczeństwa i jego ustrojów politycznych w starożytnej literaturze oraz filozofii greckiej.**

W bogatym dorobku naukowym Habilitantki oprócz tzw. monografii habilitacyjnej są również liczne prace zwarte, zasługujące na wysoką ocenę. Wśród nich na wyróżnienie zasługują wspomniana już monografia pt. *Kościół rzymskokatolicki i ewangelicki w RFN wobec pojednania polsko-niemieckiego oraz integracji Polski ze Wspólnotami Europejskimi i Unią Europejską*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009 oraz monografia napisana wspólnie z profesorem Januszem Wiśniewskim pt. *Wartości i stosunek do religii i kościołów Wspólnot Europejskich, Unii Europejskiej oraz jej państw członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009. Są one oparte na bogatej bazie źródłowej, w tym licznych dokumentach niemieckich i unijnych. Dotyczą ważnej dla polskiej racji stanu tematyki pojednania i współpracy między Polską i Niemcami oraz wspólnotowej i unijnej aksjologii,

zagadnień wciąż aktualnych i mających duże znaczenie dla integracji Europy oraz roli Polski i Niemiec w tym procesie.

Natomiast wśród prac zbiorowych z udziałem Habilitantki jako współredaktorki i autorki rozdziałów chciałbym wyróżnić dwie ciekawe i wartościowe pod względem merytorycznym publikacje:

1. *Political Science. Politische Wissenschaft i Politologija. Antologia tekstów*. Red. A. Bielawska, Ł. Dulęba, B. Hordecki, E. Jeliński, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2017. Książka ta jest efektem realizowanego w latach 2013-2018 z udziałem Habilitantki grantu NCN pt. „Podstawowa literatura przedmiotu a kształt współczesnej politologii. Political Science, Politische Wissenschaft i politologia w ujęciu porównawczym”.
2. A. Bielawska, *Niepolityczna polityczność polskiego Kościoła rzymskokatolickiego na drodze państwa do Unii Europejskiej*, w: E. Jurga-Wosik, S. Paczos, R. Rosicki (red.), *W poszukiwaniu polityczności*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2014.

Ponadto za oryginalny i wartościowy uważam też rozdział napisany przez Habilitantkę pt. *Polska wobec demokratyzacji i legitymizacji władzy w UE w latach 2007-2010*, opublikowany w pracy zbiorowej pod redakcją E. Lesiewicz nt. *Zmieniająca się Unia Europejska. Wybrane aspekty polityczne i społeczno-gospodarcze*, którą opublikowało Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2015, s. 103-118 oraz opracowanie pt. *Proces Boloński w państwach Unii Europejskiej*, w: A. Bielawska, K. Wojciechowski (red.), *Trans-Uni. Problemy zarządzania międzynarodową współpracą szkół wyższych w regionach przygranicznych*, opublikowane w języku polskim i niemieckim przez prestiżowe wydawnictwo niemieckie Logos Verlag Berlin GmbH, Berlin 2007, s. 24-42.

Habilitantka oprócz 17 artykułów (opracowań) w pracach zbiorowych opublikowała również 8 artykułów naukowych w ogólnopolskich periodykach naukowych, w tym 4 na łamach „Środkoeuropejskich Studiów Politycznych”, 2 w „Przeglądzie Politologicznym”, 1 w „Roczniku Integracji Europejskiej” i 1 w „Przeglądzie Zachodnim”. Wśród nich – moim zdaniem - na wyróżnienie zasługują m. in.: *Normalizacja stosunków polsko-niemieckich – proces wciąż trwający?*, w: „Środkoeuropejskie Studia Polityczne”, nr 3, 2009, s. 159-200 i artykuł teoretyczny poświęcony państwu pt. *Państwo i jego ustroje w starożytnej literaturze oraz filozofii greckiej*, w: „Przeglądzie politologicznym”, nr 1, 2013, s. 49-67.

Konkludując, uważam, że Habilitantka po doktoracie, czyli w latach 2007-2019 sukcesywnie pomnażała swój dorobek naukowy i dziś legitymuje się poważnym tak w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym dorobkiem naukowym. Oczywiście, w dorobku

naukowym każdego Habilitanta ważniejsza od ilości jest jego jakość, czyli poziom naukowy i zróżnicowanie. W ocenianym dorobku naukowym Pani doktor Agnieszki M. Bielawskiej – jak już wspominałem – mamy do czynienia z różnorodnymi pod względem merytorycznym publikacjami, które pokazują jej pracowitość i systematyczny rozwój naukowy. Jednocześnie stanowią one znaczny wkład w rozwój nauk społecznych, a szczególnie nauk o polityce. W większości są one dojrzałe pod względem metodologicznym i solidnie dopracowane pod względem warsztatowym. Niestety, wśród nich nie ma ani jednego tekstu obcojęzycznego.

Poza tym Habilitantka brała udział w wielu konferencjach naukowych, na których wygłosiła 10 referatów, które w większości zostały opublikowane na łamach periodyków naukowych lub w zbiorowych publikacjach pokonferencyjnych. Wśród nich były tak prestiżowe konferencje i kongresy naukowe, jak II Ogólnopolski Kongres Politologii w Poznaniu w dniach 19-21 września 2012 roku, na którym wygłosiła referat pt. *Rola Niemiec w wizji polskiej Prezydencji*, czy cykliczne konferencje w Słubicach, organizowane pod hasłem „Europa XXI wieku”. Niestety, Habilitantka nie legitymuje się referatami obcojęzycznymi, wygłaszanymi na konferencjach międzynarodowych, co – *summa summarum* – potwierdza niski stopień umiędzynarodowienia Jej dorobku naukowego.

W dorobku naukowym każdego pracownika naukowego wysoką pozycję zajmuje aktywny udział w badaniach naukowych, prowadzonych w ramach krajowych i międzynarodowych projektów badawczych (grantów), a szczególnie kierowanie nimi. Pani dr Agnieszka M. Bielawska na tym odcinku rozwoju naukowego ma również pewne sukcesy. Występowała dwukrotnie w roli wykonawcy i specjalisty w krajowych i międzynarodowych (unijnych) projektach badawczych. Jak czytamy w autoreferacie, w latach 2013-2018 brała udział jako wykonawca w finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (NCN) projekcie badawczym nt. *Podstawowa literatura przedmiotu a kształt współczesnej politologii. Political science, Politische Wissenschaft i politologia w ujęciu porównawczym*. Był to projekt stricte politologiczny, ambitny, który miał na celu udoskonalenie programów kształcenia i zmodyfikowanie podstaw dydaktyki politologii. Zaowocował trzema wartościowymi publikacjami zwartymi z twórczym udziałem Habilitantki.

Drugim projektem, w którego realizacji partycypowała Habilitantka był grant współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Człowiek – najlepsza inwestycja nt. „UAM – ponadnarodowe i interdyscyplinarne rozwiązania XXI wieku”. Efektem użytecznym tego projektu było utworzenie studiów II stopnia na kierunku stosunki międzynarodowe ze specjalizacją „Współpraca regionalna i transgraniczna”, prowadzonym przez UAM we współpracy z

Uniwersytetem Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. W ramach tego projektu, na utworzonym kierunku studiów Habilitantka prowadziła zajęcia w języku angielskim nt. *Religion in Politics and Culture*.

Z przedłożonych dokumentów wynika, że powyższe projekty badawcze, w których aktywny udział brała Habilitantka kończyły się publikacjami zwartymi, artykułami i konferencjami naukowymi oraz nowatorskimi rozwiązaniami organizacyjno-dydaktycznymi. Stwierdzam więc, że Habilitantka posiada pewne, choć skromne doświadczenie związane z kierowaniem i realizacją indywidualnych i zespołowych projektów badawczych.

Natomiast Pani dr Agnieszka M. Bielawska nie odbyła żadnych staży w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich i nie ma na swoim koncie ekspertyz i opracowań wykonanych na zlecenie instytucji państwowych i publicznych czy naukowych. Legitymuje się skromnym udziałem w zespołach eksperckich i konkursowych. M. in. w latach 2010-2013 i 2015-2016 brała udział jako jurorka w olimpiadach wiedzy o Polsce i świecie współczesnym oraz w Festiwalu Nauki i Sztuki.

Kończąc analizę i ocenę dorobku naukowego i aktywności naukowej Pani dr Agnieszki M. Bielawskiej chciałbym podkreślić, że mimo pewnych braków i słabości zasługuje on na pozytywną ocenę, tak pod względem merytorycznym, jak i metodologicznym oraz warsztatowym. W dorobku tym są opracowania wartościowe i prace oryginalne, które dotyczą Unii Europejskiej jej polityki wewnętrznej i zagranicznej, stosunków polsko-niemieckich oraz wielu innych ważnych problemów społecznych, politycznych i międzynarodowych. Nie ulega więc wątpliwości, że Habilitantka – *summa summarum* - swoimi badaniami naukowymi i będącymi ich efektami publikacjami wniosła wkład w rozwój nauk społecznych, a zwłaszcza nauk o polityce i administracji. Prowadząc badania naukowe oraz uczestnicząc zarówno w organizowaniu różnych przedsięwzięć naukowych, jak i w zespołowych pracach badawczych, a także będąc aktywnym nauczycielem akademickim dr Agnieszka M. Bielawska w sumie spełnia wymogi stawiane habilitantowi, określone w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami.

IV. Ocena merytoryczna i metodologiczna rozprawy habilitacyjnej oraz cyklu 9 monotematycznych artykułów naukowych, czyli osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego (w rozumieniu art. 16 ustawy o stopniach i tytule naukowym)

Jak pisałem na początku niniejszej recenzji, Pani dr Agnieszka M. Bielawska jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego wskazała monografię pt. ***Koncepcje unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990-2017)*** oraz cykl 9 monotematycznych artykułów naukowych pod wspólnym tytułem **„Polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec”**.

Monografia ta i ów jedno tematyczny cykl 9 publikacji stanowią w pewnym sensie podsumowanie dotychczasowych badań Habilitantki, wśród których sporo miejsca poświęciła - o czym już wcześniej wspominałem – właśnie polityce europejskiej niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec oraz ich stanowisku wobec Unii Europejskiej, jej reformom, unijnych instytucji, polityce wewnętrznej i zagranicznej, roli w procesach integracyjnych Europy oraz systemowi politycznemu. Tytułem przykładu można wymienić tutaj takie publikacje Habilitantki, jak: *Polityka europejska w programach partyjnych oraz uchwałach niemieckiej chadecji w kontekście wyborów do Bundestagu w 2017 r.*, w: A. Kruk, H. Wyligała (red.), *Wybory w Niemczech w 2017 roku z perspektywy politologicznej*, Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław, s. 41-63; *Ostpolitik Angeli Merkel w obliczu kryzysu na Ukrainie*, w: „Przegląd Zachodni”, nr 1, 2017, s. 165-189 oraz *Niemiecka chadecja wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, w: „Rocznik Integracji Europejskiej”, nr 9, 2015, s. 325-343.

Z dużym zainteresowaniem przeczytałem też dwa opracowania poświęcone *de facto* stosunkom polsko-niemieckim, które tylko pozornie nie są kompatybilne z tytułem osiągnięcia naukowego Habilitantki, ale dobrze egzemplifikują politykę europejską niemieckiej chadecji po zjednoczeniu Niemiec. Są to następujące publikacje: *Niemcy jako adwokat Polski na drodze do Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej*, w: D. Kawa (red.), *Spotkania polsko-niemieckie*, Wydawnictwo Adam marszałek, Toruń 2011, s. 154-187 i *Kanclerz Angela Merkel a stosunki polsko-niemieckie w latach 2005-2009*, w: M. Musiał-Karg, B. Secler (red.), *Kobiety we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2010, s. 157-182. Zgadzam się ze stwierdzeniem Habilitantki, która w autoreferacie pisze, że: „Artykuły, które przedstawiam jako jedną z podstaw do ubiegania się o tytuł doktora habilitowanego odnoszą się do kilku aspektów polityki europejskiej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej oraz Unii Chrześcijańsko-Społecznej od zjednoczenia Niemiec. Uzupełniają one monografię, której zasadniczą część stanowi analiza poglądów niemieckich chadeków wobec pogłębiania integracji politycznej i gospodarczej Unii Europejskiej, przede wszystkim o aspekty związane z rozszerzeniem organizacji o nowych

członków. Poruszają również zagadnienia, które wpisują się w zakres chadeckiej polityki europejskiej (...)", s. 17.

Wyżej wymienione artykuły oraz pozostałe, które Habilitantka zaliczyła do swojego „osiągnięcia naukowego” cechuje wysoki poziom naukowy i poprawna metodologia. Zostały one przygotowane na szerokiej bazie źródłowej, w tym niemieckojęzycznej literaturze przedmiotu i dokumentach. Szkoda tylko, że nie zostały one opublikowane w obcojęzycznych, wysoko punktowanych periodykach naukowych, co sprzyjałoby umiędzynarodowieniu dorobku badawczego Habilitantki.

Natomiast recenzowana monografia, wskazana jako główne „osiągnięcie naukowe”, stanowi nie tylko ukoronowanie dotychczasowego rozwoju naukowego Habilitantki, ale również pokazuje Jej dojrzałość naukową, co w sumie umożliwia uzyskanie przez nią statusu samodzielnego pracownika naukowego. W tym kontekście pozytywnie oceniam przyjętą przez Habilitantkę w recenzowanej monografii metodologię i siatkę pojęciową, dotyczącą koncepcji unii politycznej, lansowaną przez niemiecką chadecję w kontekście politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej w latach 1990-2017. Oceniana monografia w polskiej literaturze przedmiotu ma - według mnie - status pionierski i dowodzi, że Habilitantka posiada olbrzymi zasób wiedzy na ten temat, ma dobrze opanowany warsztat badawczy politologa, czyli potrafi precyzyjnie określić przedmiot, podmiot i cel prowadzonych badań naukowych, odwołać się do właściwych teorii i metod badawczych, a także postawić adekwatne pytania badawcze oraz sformułować poprawnie hipotezy i tezy badawcze, z czym wielu młodych, mniej doświadczonych badaczy ma poważne problemy.

Notabene, główną hipotezą badawczą postawioną przez Autorkę w ocenianej książce jest stwierdzenie, że „koncepcje CDU oraz CSU, dotyczące integracji politycznej i gospodarczej państw członkowskich Unii Europejskiej, wpływają na politykę europejską Republiki Federalnej Niemiec oraz pogłębienie integracji europejskiej” (s. 11-12). Wspierają ją logiczne hipotezy pomocnicze, które Autorka szczegółowo weryfikuje w kolejnych rozdziałach pracy, stawiając jednocześnie adekwatne pytania badawcze.

Przedmiotem recenzowanej monografii, ogólnie rzecz biorąc, jest prezentacja i ocena koncepcji unii politycznej, proponowanej przez niemieckie partie chadeckie, czyli Unię Chrześcijańsko-Demokratyczną Niemiec (CDU) i Unię Chrześcijańsko-Społeczną (CSU) w latach 1990-2017, ze szczególnym uwzględnieniem jej powiązań z Unią Gospodarczą i Walutową (UGW). Partie te od początku swego istnienia były mocno zaangażowane w procesach integracji Europy, a zwłaszcza w latach 1945-1990, czyli od momentu ich powstania do zjednoczenia Niemiec. Miały w tym swój partykularny cel, tzn. poprzez

zintegrowaną, bezpieczną Europę doprowadzić do zjednoczenia Niemiec. Autorka w sposób trochę zawołany pisze o tym już we wstępie recenzowanej książki: „Powody zaangażowania chadecji w proces integracji Europy Zachodniej były głównie natury politycznej. Wysiłki na rzecz ściślejszej współpracy państw (również w strukturze Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego) wiązano bowiem z zapewnieniem pokoju, wolności i bezpieczeństwa, ale także z odbudową znaczenia Niemiec na arenie międzynarodowej i możliwością realizacji niemieckiej racji stanu. W dominującej w Republice Federalnej Niemiec przez prawie trzydzieści lat chadecckiej koncepcji polityki europejskiej (niem. *die Europapolitik*), której podstawy stworzył pierwszy kanclerz Konrad Adenauer, powiązanie państwa z Zachodem łączyło się również z przekonaniem, że działanie takie uchroni naród niemiecki przed kolejnymi klęskami oraz doprowadzi do zjednoczenia obu państw niemieckich” (s. 7).

Celem ocenianej książki jest nie tylko wypełnienie luki istniejącej w polskich publikacjach na ten temat, ale także „ukazanie istoty, specyfiki oraz analiza, traktowanych jako autonomiczne, koncepcji unii politycznej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej i Unii Chrześcijańsko-Społecznej, jak również ewolucji koncepcji obu niemieckich partii chadecckich od lat dziewięćdziesiątych” (s. 10). Cel ten - moim zdaniem - Autorka osiągnęła w pełni, a recenzowana monografia rzeczywiście wypełniła istniejącą lukę w polskiej literaturze przedmiotu. Jest też jedną z nielicznych publikacji na ten temat w Niemczech i w związku z tym sugeruję, aby w miarę szybko ukazało się jej wydanie w języku niemieckim.

Biorąc po uwagę przedmiot i cel badań, który postawiła sobie Habilitantka w recenzowanej rozprawie stwierdzam, że ma ona charakter interdyscyplinarny, czyli plasuje się na pograniczu nauki o polityce i jej subdyscypliny – stosunków międzynarodowych i europeistyki. Stosownie do tego, Habilitantka w procesie analizy badanej materii słusznie odwołuje się do metodologii funkcjonujących w owych dyscyplinach. Za najbardziej właściwą teorię do wyjaśnienia istoty proponowanych przez CDU i CSU koncepcji integracji politycznej i gospodarczej państw członkowskich Unii Europejskiej i ich wpływu na kształt i przebieg procesów integracyjnych w Europie Autorka uznała konstruktywizm. Jej bowiem zdaniem: „Konstruktywizm podjął problematykę, której ciężaru nie potrafiły udźwignąć (neo)funkcjonalizm i liberalizm międzyrządowy - dwie dominujące teorie wykorzystywane do badania przyczyn i mechanizmów integracji europejskiej - mianowicie celu i ideowych podstaw integracji”. Habilitantka posiłkuje się tutaj opiniami Anny Skolimowskiej sformułowanymi w kilku jej publikacjach na ten temat. Jestem tutaj bardziej ostrożny i nie

przeceniałbym roli konstruktywizmu i jego skuteczności w badaniu procesów integracyjnych w Europie oraz ich uwarunkowań geopolitycznych i geoeconomicznych.

Doktor Agnieszka M. Bielawska do napisania recenzowanej pracy wykorzystwała kilka metod badawczych, m. in. metodę porównawczą i historyczną, analizy dokumentów (treści), analizę systemową i metodę decyzyjną. Ponadto wykorzystwała metodę prawnodogmatyczną, która umożliwiła Jej „zbadanie *acquis communautaire* pod kątem elementów dotyczących unii politycznej oraz pogłębiania integracji politycznej i gospodarczej. Ponadto metoda ta pozwoliła na analizę Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec odnośnie elementów dotyczących instytucjonalnej koordynacji niemieckiej polityki europejskiej oraz uprawnień partii i frakcji parlamentarnych, dotyczących kształtowania tejże polityki. Okazała się być również przydatna do zbadania Ustawy o partiach politycznych w kontekście warunków tworzenia i funkcjonowania partii w Niemczech” (s. 16). Zabrakło jednak tutaj – moim zdaniem - metody określanej jako studium przypadku, gdzie Unia Europejska jest traktowana jako unikatowy uczestnik stosunków międzynarodowych.

Recenzowana praca habilitacyjna ma poprawną, adekwatną do jej przedmiotu i celu badań oraz tytułu strukturę. Składa się z obszernego wstępu, 5 rozdziałów merytorycznych, podzielonych na kilka podrozdziałów każdy i napisanych w porządku problemowym, obszernej, bo liczącej aż 50 stron bibliografii oraz syntetycznego zakończenia, w którym zapisane zostały wnioski i oceny, zgodnie z celami pracy, przedstawionymi w jej wstępie. Odnośnie bibliografii recenzowanej monografii chciałbym podkreślić, że Autorka dotarła do różnych, przebogatych źródeł, takich jak monografie, prace zbiorowe, artykuły i studia naukowe, raporty, ekspertyzy, dokumenty i materiały archiwalne, przemówienia polityków, deklaracje rządowe i partyjne, uchwały, orzeczenia trybunałów oraz do całej gamy różnych materiałów prasowych i internetowych, głównie w języku niemieckim i angielskim. Wykonała więc olbrzymią pracę, która potwierdza Jej badawczą rzetelność i mrówczą pracowitość, tak potrzebną w badaniach naukowych.

Konkludując niniejszą ocenę stwierdzam, że konstrukcja (układ problemowy) recenzowanej pracy nie budzi wątpliwości (zastrzeżeń). Została bowiem podporządkowana jej celom badawczym oraz empirycznej weryfikacji postawionych przez Autorkę tez i hipotez. Spośród wspomnianych pięciu rozdziałów recenzowanej monografii – moim zdaniem – na szczególną uwagę zasługują rozdziały pierwszy, który ukazuje wewnętrzne uwarunkowania polityki europejskiej zjednoczonych Niemiec i cele niemieckich partii chadeckich, rozdział trzeci, poświęcony chadeckiej koncepcji unii politycznej i rozdział piaty, w którym Habilitantka szczegółowo przedstawia i analizuje chadecką koncepcję integracji

politycznej, gospodarczej i fiskalnej w kontekście kryzysu państw członkowskich należących do euro strefy.

Jak już wspominałem, Habilitantka w recenzowanej pracy sformułowała wiele ciekawych, oryginalnych, ale także kontrowersyjnych tez i hipotez badawczych oraz postawiła kilka pytań, na które stara się udzielić wyczerpujących odpowiedzi. W efekcie szeroko zakrojonych badań, rzetelnie opisanych w recenzowanej rozprawie habilitacyjnej, Autorce udało się dojść do interesujących wniosków, dotyczących chadeckich koncepcji (projektów) budowy unii politycznej, mającej na celu przyspieszenie europejskiej integracji i modernizację Unii Europejskiej, jej funkcjonowania oraz zwiększenia skuteczności jej polityki wewnętrznej i zagranicznej.

Ogólnie rzecz biorąc, mimo iż z niektórymi tezami i ocenami Pani dr Agnieszki M. Bielawskiej sformułowanymi w rozprawie habilitacyjnej i owych 9 artykułach naukowych, wchodzących w skład osiągnięcia naukowego, zatytułowanego „Polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec” nie zgadzam się, to jednak recenzowaną rozprawę habilitacyjną i cykl artykułów monotematycznych w sumie oceniam bardzo wysoko. Jest to bowiem solidne dzieło naukowe, które pod każdym względem, a więc merytorycznym, metodologicznym, warsztatowym i językowym zasługuje na wyróżnienie. Pozytywnie oceniam erudycję Habilitantki, dobrą znajomość warsztatu badawczego politologa, w tym zwłaszcza znakomite opanowanie i posługiwanie się teoriami naukowymi. Budzi uznanie szeroka baza źródłowa ocenianej rozprawy i wielka swoboda, z jaką Habilitantka porusza się w bogatej dokumentacji i literaturze przedmiotu, tak polskojęzycznej jak i obcojęzycznej. Dzięki temu powstało wartościowe studium politologiczne, które potwierdza, że jego Autorka jest dojrzałym pracownikiem naukowym, znakomicie przygotowanym do samodzielnej pracy naukowo-badawczej. *Summa summarum* – moim zdaniem - Pani dr Agnieszka M. Bielawska zasługuje na stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Konkludując, raz jeszcze stwierdzam, że mamy tutaj do czynienia z wartościową, oryginalną monografią, która spełnia standardy rozprawy habilitacyjnej. Co więcej, poważnie wzbogaca ona wiedzę i wypełnia lukę w literaturze przedmiotu, a tym samym wnosi poważny wkład w rozwój nauk społecznych w Polsce, szczególnie zaś nauk o polityce i administracji.

V. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Po obronie doktoratu Agnieszka M. Bielawska w latach 2007 – 2019 zintensyfikowała swoją działalność nie tylko naukowo - badawczą, ale również dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską oraz na rzecz współpracy międzynarodowej. Świadczą o tym liczne publikacje, prowadzone zajęcia dydaktyczne i pełnione w tym czasie przez Habilitantkę funkcje.

Jeśli idzie o dorobek dydaktyczny, to Habilitantka po doktoracie pracując na etacie adiunkta na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu prowadziła w języku polskim, niemieckim i angielskim liczne wykłady, ćwiczenia i seminaria na trzech kierunkach studiów dziennych i zaocznych, tj. politologii, stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa narodowego, m. in. z takich przedmiotów, jak: integracja europejska, partie i systemy partyjne, geografia polityczna i ekonomiczna, międzynarodowe stosunki polityczne, systemy religijne świata, wojny i konflikty religijne, filozofia i etyka polityki. W latach 2008-2009 prowadziła także zajęcia z logiki na Wyższej Szkole Biznesu w Gorzowie Wielkopolskim. Prowadząc od 2008 roku seminaria licencjackie wypromowała 99 prac dyplomowych oraz 1 pracę magisterską w języku niemieckim i 1 w języku angielskim. Ponadto w latach 2017-2019 pełniła funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr Marzeny Pomorskiej, przygotowującej rozprawę doktorską na temat „Polityka integracyjna Unii Europejskiej”. W 2010 roku Habilitantka za osiągnięcia dydaktyczne otrzymała nagrodę indywidualną III stopnia, przyznaną przez Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

W ramach podnoszenia własnych kwalifikacji dydaktycznych Habilitantka w czerwcu 2016 roku ukończyła kurs e-learningu pt. „Kształcenie na odległość. Prowadzenie zajęć dydaktycznych na platformie Moodle”, co umożliwiła Jej prowadzenie zajęć w oparciu o metody e-learningowe. Z pewnością dziś, w dobie pandemii ułatwia to prowadzenie zajęć dydaktycznych.

Pani dr Agnieszka M. Bielawska prowadziła też aktywną działalność dydaktyczno-organizacyjną, będąc kilkakrotnie członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na kierunku politologia w Collegium Polonicum w Słubicach oraz egzaminatorem podczas egzaminów komisyjnych. W latach 2008-2009 pełniła funkcję opiekuna Naukowego Koła Filozoficznego w Collegium Polonicum w Słubicach. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych oraz recenzentem w czasopismach naukowych, m. in. Kwartalnika Naukowego OAP „e-Politikon” i „Środkowoeuropejskich Studiach Politycznych”.

Poza tym Habilitantka była i jest aktywna na polu upowszechniania wiedzy z dziedziny politologii i stosunków międzynarodowych, a zwłaszcza na temat Unii Europejskiej, jej

polityki zagranicznej oraz stosunków polsko-niemieckich. Wielokrotnie wygłaszała wykłady w szkołach średnich w Województwie Lubuskim, m. in. w Słubicach, Zielonej Górze, czy Gorzowie Wielkopolskim.

Podsumowując osiągnięcia naukowe i dydaktyczne oraz działalność popularyzatorską i organizacyjną Habilitantki stwierdzam, że w sumie zasługują one na pozytywną ocenę.

VI. Konkluzje – wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę powyższe, pozytywne oceny tak w odniesieniu do całokształtu dorobku naukowego („istotnej aktywności naukowej”), jak i rozprawy habilitacyjnej pt. *Koncepcje unii politycznej niemieckiej chadecji na tle politycznego i gospodarczego rozwoju Unii Europejskiej (1990-2017)* i cyklu 9 monotematycznych artykułów naukowych pod wspólnym tytułem „**Polityka europejska niemieckich partii chadeckich po zjednoczeniu Niemiec**” oraz co do dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej Habilitantki stwierdzam, że Pani dr Agnieszka M. Bielawska spełnia wymagania stawiane kandydatowi\kandydatce do stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce, określone w Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. oraz w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165). Dlatego też z całą odpowiedzialnością wnioskuję o dopuszczenie Jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Warszawa, 9.VII.2020 r.